ROCZNIKI NAUKOWE STOWARZYSZENIA EKONOMISTÓW ROLNICTWA i AGROBIZNESU
doi: 105604/01.3001.0011.8112 **Roczniki Naukowe SERIA • 2018 • XX (2)**

received: 16.04.2018 acceptance: 25.04.2018 published: 07.05.2018

Tadeusz Filipiak

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

EFEKTYWNOŚĆ I KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARSTW WINIARSKICH W WYBRANYCH KRAJACH UE W LATACH 2004-2015[1]

EFFICIENCY AND COMPETITIVENESS OF SPECIALIST VINEYARDS IN SELECTED EU COUNTRIES IN 2004-2015

Słowa kluczowe: efektywność, konkurencyjność gospodarstw, gospodarstwa winiarskie, FADN

Key words: efficiency, competitiveness of farms, specialist vineyards, FADN

JEL codes: Q12, D24

Abstrakt. Celem podjętych badań była ocena efektywności oraz konkurencyjności w gospodarstw uprawiających winorośla w wybranych krajach UE w latach 2004-2014. W badanym okresie w wybranych do badań gospodarstwach winiarskich występowało duże zróżnicowanie pod względem wyposażenia w czynniki produkcji. Największe dochody na gospodarstwo odnotowano w gospodarstwach francuskich, niemieckich, austriackich oraz włoskich, natomiast najmniejsze w gospodarstwach bułgarskich, cypryjskich oraz chorwackich. W badanym okresie w gospodarstwach winiarskich wskaźnik konkurencyjności nie osiągnął poziomu powyżej 2, co świadczy o ograniczonych możliwościach rozwojowych. Najwyższy wskaźnik konkurencyjności był w gospodarstwach francuskich i niemieckich. Osiąganie parytetu dochodowego właścicieli gospodarstw winiarskich na poziomie wynagrodzeń pracowników najemnych nie gwarantuje możliwości rozwojowych dla tych gospodarstw.

Wstęp

Sektor winiarski odgrywa istotną rolę w wielu europejskich gospodarkach narodowych, zwłaszcza w rejonach o korzystnych warunkach do uprawy winorośli. Jednak w ostatnich latach tendencje zmian klimatycznych związanych z ocieplaniem spowodują zmiany w systemach biologicznych roślin [Maciejczak 2017]. Na podstawie prognoz stwierdza się, że w najbliższym czasie pojawią się problemy w uprawie winorośli w rejonie Morza Śródziemnego, głównie nastąpi spadek powierzchni uprawy winorośli w głównych krajach produkujących wino w Europie (Portugalia, Hiszpania, Francja oraz Włochy), a rejony winiarskie będą się przesuwały bardziej na północ [Toth, Vegvani 2015]. Wymusza to z jednej strony tworzenie i utrzymanie przewag konkurencyjnych w gospodarstwach winiarskich obecnie produkujących winogrona, z drugiej zaś, w tych, które planują zaangażować się w tą produkcję.

Najczęściej w literaturze przedmiotu konkurencyjność charakteryzowana jest na podstawie takich wskaźników, jak: udział w rynku czy zmiany produktywności i efektywności ekonomicznej [Kleinhanss 2015, za Latruffe 2017]. Przy czym badania konkurencyjności prowadzi się na 6 poziomach: globalnym (świat), regionalnym (grupy krajów np. UE), makro (gospodarki krajów), mezo (sektory, branże), mikro (przedsiębiorstwa) oraz mikro-mikro (indywidualni przedsiębiorcy lub konsumenci) [Gorynia, Łaźniewska 2009]. Badaniami konkurencyjności mogą być również objęte produkty danego państwa na rynkach międzynarodowych [Gołębiewski 2008, Mroczek 2007], ale generalnie badania dotyczą poszukiwania dla danych obiektów (sektora, przedsiębiorstw) przewag konkurencyjności zewnętrznej (międzynarodowej) oraz wewnętrznej [Czudec 2008, Ziętara 2012, Nosecka 2013, Józwiak i in. 2014].

[1] Opracowanie powstało w ramach projektu VITISMART finansowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach programu ERA-NET CO-FUND FACCE SURPLUS, NR FACCE SURPLUS/I/VITISMART/04/2016.

Badania konkurencyjności gospodarstw rolniczych dotychczas były rzadko prowadzone. Związane to jest z trudnościami w oszacowaniu pracy własnej członków rodziny, dlatego najczęściej korzysta się z parytetowego określenia pracy własnej lub oblicza się dochodowość. Badanie takie jest szczególnie ważne w odniesieniu do ogrodnictwa, gdyż stosowane technologie produkcji wykazują znaczną kapitałochłonność w porównaniu z produkcją typowo rolniczą. [Sobczyński, Stefko 2011].

Materiał i metodyka badań

Celem badań było określenie efektywności oraz konkurencyjności gospodarstw specjalizujących się w uprawie winorośli w wybranych krajach Unii Europejskiej (UE) w latach 2004-2015. Dkonano ogólnej charakterystyki gospodarstw winiarskich w wybranych krajach UE, w tym określono dochodowość gospodarstw oraz ich konkurencyjność.

Badaniami objęto gospodarstwa winiarskie uczestniczące w europejskim systemie FADN. W ramach FADN w badanym okresie dostępne były dane z 14 państw, w tym z Bułgarii, Cypru, Czech, Niemiec, Grecji, Hiszpanii, Francji, Chorwacji, Węgier, Włoch, Austrii, Portugalii, Rumunii oraz Słowenii. Gospodarstwa specjalizujące się w uprawie winorośli to gospodarstwa wyodrębnione według typologii TF8 typ 3 Winnice. Zakres czasowy obejmował wszystkie dostępne w systemie lata 2004-2015.

Konkurencyjność badanych gospodarstw określono na podstawie wskaźnika konkurencyjności za Wernerm Kleinhanssem [2015]. Wskaźnik konkurencyjności oszacowano jako iloraz dochodu z gospodarstwa rolnego i sumy oszacowanych kosztów użycia własnych czynników produkcji (pracy, ziemi i kapitału). Koszty własnych czynników ustalono dla: kosztów pracy własnej na podstawie kosztów pracy najemnej, kosztów własnej ziemi na podstawie czynszów dzierżawnych oraz kosztów kapitału na podstawie stóp procentowych wieloletnich obligacji rządowych (dane Europejskiego Banku Centralnego). Wskaźnik konkurencyjności powyżej 1 wskazuje na pełne pokrycie dochodem kosztów własnych czynników produkcji. Natomiast wskaźnik konkurencyjności powyżej 2 wskazuje pełną zdolność konkurencyjną gospodarstw rolnych. Jest to zbieżne z poglądami Hansa Ch. Biswangera, który stwierdził, że przedsiębiorstwo zdolne do rozwoju powinno osiągać stopę zysku dwukrotnie wyższą od oprocentowania kredytów [Sobierajewska, Ziętara 2017]. Parytet dochodowy osób pracujących w gospodarstwach określono jako iloraz dochodu z gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny (FWU – *Family Work Unit* – 2120 h pracy) i średniego wynagrodzenia pracy najemnej w gospodarstwie[2].

Wykorzystano proste metody statystyki opisowej, w tym określono bezwzględną i względną dynamikę zmian przy zastosowaniu analizy regresji liniowej oraz wykładniczej.

Charakterystyka badanych gospodarstw winiarskich

W latach 2004-2015 największą powierzchnią charakteryzowały się gospodarstwa bułgarskie (średnio ok. 25,7 ha UR), francuskie (24,4 ha UR), hiszpańskie (21,7 ha UR) oraz austriackie (16,9 h UR). Z kolei najmniejsze gospodarstwa pod względem powierzchni były na Cyprze (średnio ok. 4 ha UR), w Chorwacji 4,3 ha UR) oraz Słowenii (4,5 ha UR). W ujęciu względnym wzrost powierzchni w badanym okresie odnotowano w gospodarstwach hiszpańskich (średniorocznie 2,9%), węgierskich (o 2,7%), niemieckich (o 2,4%), włoskich (o 2,3%), portugalskich (o 2,1%) oraz bułgarskich (o 1,2%). W pozostałych wybranych do badań krajach odnotowano spadek powierzchni gospodarstw winiarskich, a największy spadek był w gospodarstwach czeskich (średniorocznie o 9,4%), austriackich (o 6,5%) oraz rumuńskich (o 4,9%). W ujęciu bezwzględnym największy wzrost powierzchni zaobserwowano w gospodarstwach hiszpańskich

[2] Jest to pewne uproszczenie, gdyż z jednej strony może okazać się, że w niektórych regionach występują pewne ograniczenia w dostępie do wolnej siły roboczej, a z drugiej strony, rolnik sam może podjąć pracę za większe wynagrodzenie poza rolnictwem (tu też mogą być ograniczenia).

Tabela 1. Podstawowe czynniki produkcji w gospodarstwach winiarskich w wybranych krajach UE w latach 2004-2014
Table 1. Main production factors of specialist vineyards in selected EU countries in years 2004-2014

Wyszczególnienie/ *Specification*	Kraj/*Country*	2004-2006	2007-2009	2010-2012	2013-2015	Średnia/ *Average* 2004-2015	Zmiana średnioroczna/*Average annual change*	
		wartości bezwzględne/*absolute values*						%
Powierzchnia użytków rolnych [ha]/ *Area of agricultural land [ha]*	(BG) Bulgaria*	-	25,04	24,96	27,12	25,71	0,34	1,24
	(CY) Cyprus*	4,75	3,90	3,72	3,67	4,01	-0,13	-2,92
	(CZ) Czech Republic	20,52	21,71	9,36	8,66	15,06	-1,39	-9,40
	(DE) Germany	10,60	11,13	13,04	12,79	11,89	0,28	2,43
	(GR) Greece	4,68	4,49	4,36	5,12	4,66	0,05	0,81
	(ES) Spain	17,41	22,48	24,21	22,78	21,72	0,60	2,92
	(FR) France	24,81	24,42	24,12	24,39	24,44	-0,05	-0,22
	(HR) Croatia*	-	-	-	4,33	4,33	0,00	-0,11
	(HU) Hungary	8,77	9,82	10,76	11,33	10,17	0,28	2,75
	(IT) Italy	7,16	7,81	8,18	8,89	8,01	0,18	2,29
	(AT) Austria	23,24	17,77	14,03	12,72	16,94	-1,16	-6,54
	(PT) Portugal	8,96	9,75	10,38	10,75	9,96	0,21	2,10
	(RO) Romania*	-	9,86	10,45	6,92	9,08	-0,37	-4,95
	(SV) Slovenia*	4,66	5,06	4,32	4,19	4,54	-0,08	-1,75
	(EU) UE	13,31	14,05	13,85	14,16	13,84	0,08	0,57
Nakłady pracy ogółem [AWU]/ *Total labor input [AWU]*	(BG) Bulgaria*	-	6,74	5,43	4,66	5,61	-0,32	-5,81
	(CY) Cyprus*	0,96	0,81	1,27	1,30	1,09	0,05	4,27
	(CZ) Czech Republic	3,12	3,60	1,97	2,02	2,68	-0,14	-4,94
	(DE) Germany	2,32	2,47	2,46	2,53	2,44	0,02	0,80
	(GR) Greece	1,29	1,27	1,11	0,95	1,16	-0,04	-3,36
	(ES) Spain	1,36	1,37	1,42	1,45	1,40	0,01	0,81
	(FR) France	2,70	2,71	2,76	2,98	2,79	0,03	0,96
	(HR) Croatia*	-	-	-	1,85	1,85	-0,09	-4,69
	(HU) Hungary	1,97	1,78	2,01	2,27	2,01	0,04	1,83
	(IT) Italy	1,26	1,29	1,26	1,21	1,25	-0,01	-0,64
	(AT) Austria	1,63	1,56	1,45	1,83	1,62	0,01	0,94
	(PT) Portugal	1,90	1,76	1,80	1,84	1,82	-0,01	-0,27
	(RO) Romania*		3,14	2,43	2,14	2,57	-0,18	-5,59
	(SV) Slovenia*	2,09	1,97	2,15	1,46	1,90	-0,07	-3,97
	(EU) UE	1,67	1,74	1,68	1,72	1,70	0,00	0,14
Aktywa ogółem [tys. euro]/*Total assets [thous. EUR]*	(BG) Bulgaria*	-	268,86	310,30	308,87	296,01	8,88	2,94
	(CY) Cyprus*	132,90	126,18	228,75	131,76	154,90	2,39	1,00
	(CZ) Czech Republic	249,12	310,37	229,38	469,83	314,67	18,17	5,13
	(DE) Germany	474,74	514,36	536,37	582,29	526,94	11,33	2,15
	(GR) Greece	91,03	99,31	91,30	103,93	96,39	1,18	0,96
	(ES) Spain	176,22	216,06	218,26	226,88	209,36	5,25	2,59
	(FR) France	501,10	548,28	588,72	619,26	564,34	13,27	2,36
	(HR) Croatia*	-	-	-	237,56	237,56	-21,76	-8,87
	(HU) Hungary	142,57	142,91	193,91	213,59	173,25	8,59	4,86
	(IT) Italy	270,70	308,47	374,10	419,71	343,24	16,45	4,79
	(AT) Austria	296,17	307,76	292,03	325,84	305,45	2,69	0,91
	(PT) Portugal	101,17	112,58	153,78	185,22	138,19	9,75	7,04
	(RO) Romania*	-	184,73	104,91	109,61	133,09	-9,08	-8,97
	(SV) Slovenia*	185,34	182,10	210,51	241,56	206,65	8,12	3,85
	(EU) UE	282,96	314,93	354,03	382,90	333,70	11,21	3,37

* dane Słowenii od 2005 r., dla Bułgarii i Rumunii od 2007 r. i Chorwacji od 2013 r. (wejście do UE)/ Slovenia data since 2005, for Bulgaria and Romania since 2007 and Croatia since 2013 (entry into the EU)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN
Source: own study based on FADN data

(średniorocznie o 0,6 ha UR) oraz bułgarskich (o 0,34 ha UR), natomiast najmniejszy w ujęciu bezwzględnym spadek powierzchni odnotowano w gospodarstwach czeskich (średniorocznie o 1,39 ha UR) oraz austriackich (o 1,16 ha UR).

W badanym okresie największe zasoby pracy na gospodarstwo były w gospodarstwach bułgarskich (średnio 5,6 AWU na gospodarstwo), natomiast najmniejsze w gospodarstwach cypryjskich (1,09 AWU) oraz greckich (1,16 AWU). W badanym okresie wysoki wzrost nakładów pracy odnotowano w gospodarstwach cypryjskich (średniorocznie o 4,3%) i węgierskich (o 1,8%), a niewielki wzrost zaobserwowano w gospodarstwach niemieckich (o 0,8%), hiszpańskich (o 0,8%), austriackich (o 0,9%) i francuskich (o 0,9%). Spadek nakładów pracy odnotowano w gospodarstwach bułgarskich (średniorocznie o 5,8%), (o 5,6%), czeskich (o 4,9%) oraz słoweńskich (o 4%).

W latach 2004-2015 wzrost wartości majątku ogółem zaobserwowano prawie we wszystkich badanych państwach, z wyjątkiem Rumunii oraz Cypru. Największy względny wzrost majątku ogółem był w gospodarstwach portugalskich (średniorocznie o 7%), czeskich (o 5,1%) oraz węgierskich i włoskich (o 4,8%). W ujęciu bezwzględnym największy wzrost majątku ogółem odnotowano w gospodarstwach czeskich (średniorocznie o ok. 18,2 tys. euro na gospodarstwo), włoskich (o ok. 16,5 tys. euro), francuskich (o 13,3 tys. euro) oraz niemieckich (o 11,3 tys. euro). Spadek wartości majątku ogółem w badanym okresie odnotowano w ujęciu względnym w gospodarstwach chorwackich (średniorocznie o 21,8 tys. euro na gospodarstwo) oraz rumuńskich (o ok. 9,1 tys. euro).

Największe pod względem majątku ogółem były gospodarstwa francuskie (średnio ok. 564,3 tys. euro na gospodarstwo), niemieckie (526,9 tys. euro), włoskie (343,2 tys. euro), czeskie (314,7 tys. euro) oraz austriackie (305,5 tys. euro). Z kolei najmniejsze pod względem majątku ogółem w badanym okresie były gospodarstwa greckie (średnio ok. 96,4 tys. euro na gospodarstwo), rumuńskie (133,1 tys. euro), portugalskie (154,9 tys. euro) oraz węgierskie (173,2 tys. euro).

Dochody z gospodarstw winiarskich

W latach 2004-2015 w wybranych do badań państwach obserwowano wahania w dochodach rolniczych w gospodarstwach specjalizujących się w uprawie winorośli. W badanym okresie największy względny wzrost dochodów rolniczych odnotowano w gospodarstwach portugalskich (średniorocznie o 6,6%), hiszpańskich (o 5,0%), włoskich (o 3,5%), francuskich (o 3,4%) oraz niemieckich (o 2,7%). W ujęciu bezwzględnym największy wzrost dochodu rolniczego był w gospodarstwach francuskich (średniorocznie o 1,9 tys. euro), rumuńskich (o 1,4 tys. euro) oraz niemieckich (o 1,2 tys. euro). Względny spadek dochodów rolniczych zaobserwowano w gospodarstwach chorwackich (średniorocznie o 9,9%), słoweńskich (o 7,2%), greckich (o 6,0%), czeskich (o 2,9%) oraz austriackich (o 1,4%). Największy bezwzględny spadek dochodów rolniczych odnotowano w gospodarstwach greckich (średniorocznie o 750 euro) oraz słoweńskich (o 680 euro).

W analizowanych latach największe dochody rolnicze uzyskiwano w gospodarstwach francuskich (w wieloleciu średniorocznie ok 51,5 tys. euro na gospodarstwo), niemieckich (41,4 tys. euro), austriackich (22,4 tys. euro) oraz włoskich (20,2 tys. euro). Z kolei najmniejsze dochody obserwowane były w gospodarstwach bułgarskich (w wieloleciu średnio zaledwie 860 euro na gospodarstwo), cypryjskich (4,6 tys. euro) oraz chorwackich (4,8 tys. euro).

Konkurencyjność i parytet dochodowy gospodarstw winiarskich

W latach 2004-2015 w wybranych do badań krajach w gospodarstwach winiarskich wskaźnik konkurencyjności nie osiągnął poziomu powyżej 2. W analizowanych latach wskaźnik konkurencyjności powyżej 1 był w gospodarstwach francuskich (w wieloleciu średnio 1,17) oraz niemieckich (średnio 1,0). Najniższy wskaźnik konkurencyjności obserwowano w gospodarstwach bułgarskich (w wieloleciu średnio 0,1), portugalskich (0,2), chorwackich (0,3), cypryjskich (0,3) oraz węgierskich (0,3).

Tabela 2. Dochód z gospodarstwa specjalizującego się w uprawie winorośli w wybranych krajach UE w latach 2004-2015
Table 2. Farm Net Income of winemaking farms in selected EU countries in 2004-2015

Wyszczególnienie/ *Specification*	Kraj/*Country*	2004-2006	2007-2009	2010-2012	2013-2015	Średnia/ *Average* 2004-2015	Zmiana średnioroczna/*Average annual change*	
		wartości bezwzględne/*absolute values*						%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego [tys. euro]/ *Farm Net Income [thous. EUR]*	(BG) Bulgaria*	-	-1,44	-1,36	5,37	0,86	1,23	x
	(CY) Cyprus*	2,68	5,99	6,91	2,83	4,60	0,15	x
	(CZ) Czech Republic	16,75	22,02	14,39	17,18	17,59	-0,32	-2,88
	(DE) Germany	38,39	41,05	42,64	50,42	43,12	1,21	2,74
	(GR) Greece	16,03	14,86	11,93	9,17	13,00	-0,75	-6,05
	(ES) Spain	13,34	15,32	18,63	20,64	16,98	0,81	4,96
	(FR) France	44,88	45,02	54,54	61,58	51,50	1,86	3,36
	(HR) Croatia*	-	-	-	4,77	4,77	-0,54	-9,87
	(HU) Hungary	7,48	7,05	10,90	12,20	9,40	0,56	x
	(IT) Italy	17,25	18,99	19,95	24,63	20,20	0,74	3,52
	(AT) Austria	22,66	23,29	23,86	19,91	22,43	-0,28	-1,44
	(PT) Portugal	8,63	9,22	13,98	14,87	11,67	0,73	6,60
	(RO) Romania*	-	5,54	8,20	10,54	8,09	1,36	x
	(SV) Slovenia*	8,43	15,94	11,79	6,26	10,80	-0,68	-7,16
	(EU) UE	21,97	22,52	25,24	29,17	24,72	0,78	3,03

* jak w tab.1/see tab. 1
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN
Source: own study based on FADN data

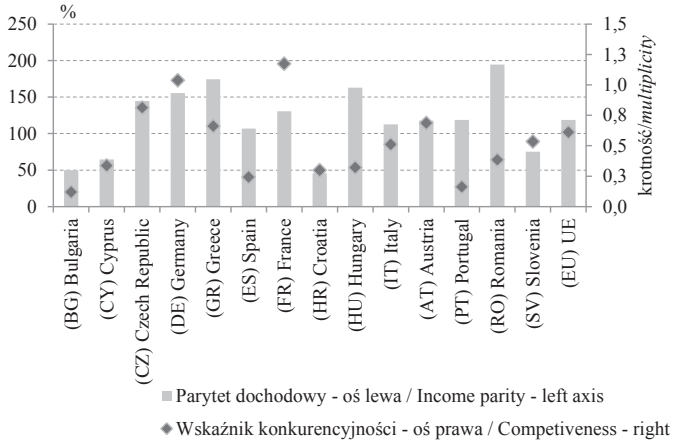

Rysunek 1. Parytet dochodowy oraz konkurencyjność gospodarstw specjalizujących się w uprawie winorośli w wybranych krajach UE w latach 2004-2015 [średnia]
Figure 1. Income parity and competitiveness of specialist vineyards in selected EU countries in 2004-2015 [average]
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN
Source: own study based on FADN data

W badanym okresie wzrost konkurencyjności odnotowano w gospodarstwach hiszpańskich (średniorocznie o ok. 8,49%), włoskich (6,06%), greckich (4,35%), portugalskich (3,65%) oraz francuskich (1,7%). Praktycznie na tym samym poziomie był wskaźnik konkurencyjności w gospodarstwach niemieckich (średnio w całym okresie ok. 1,04). Spadek wskaźnika konkurencyjności zaobserwowano w gospodarstwach czeskich (średniorocznie o –9,3%), austriackich (o –6,5%) oraz słoweńskich (o –2,2%). Ujemny wskaźnik konkurencyjności zaobserwowano w tych latach oraz państwach, w których była strata na działalności.

W badanym okresie najwyższym parytetem dochodowym charakteryzowały się gospodarstwa rumuńskie (średnio w wieloleciu 194,6%), greckie (174,2%), węgierskie (162,8%), niemieckie (155,5%), czeskie (144,5%) oraz francuskie (130,4%)[3]. Najniższy wskaźnik parytetu dochodowego był w gospodarstwach chorwackich (45,6%), bułgarskich (49,8%), cypryjskich (64,8%) oraz słoweńskich (75,1%). W latach 2004-2015 wzrost parytetu dochodowego odnotowano w gospodarstwach portugalskich (średniorocznie 3,5%), włoskich (3,3%) oraz chorwackich (2,76%), natomiast spadek parytetu dochodowego zaobserwowano w gospodarstwach czeskich (średniorocznie o –9,6%), austriackich (–7,4%) oraz słoweńskich (–5,6%).

Podsumowanie i wnioski

Sektor winiarski odgrywa istotną rolę w wielu europejskich gospodarkach narodowych, zwłaszcza w rejonach o korzystnych warunkach do uprawy winorośli. Niemniej jednak w ostatnich latach następujące zmiany klimatu, związane z jego ocieplaniem powodują problemy w uprawie winorośli w rejonach południowych Europy oraz przesunięcie ich uprawy bardziej na północ.

W badanych gospodarstwach winiarskich występowało duże zróżnicowanie pod względem wyposażenia w czynniki produkcji. W badanym okresie w wybranych do badań państwach przeważnie zwiększały się zasoby ziemi oraz kapitału, natomiast na niezmienionym poziomie utrzymywały się zasoby pracy.

Największe gospodarstwa pod względem powierzchni były w Bułgarii, we Francji, w Hiszpanii oraz Austrii, z kolei najmniejsze na Cyprze, w Chorwacji oraz Słowenii. Największe zasoby pracy na gospodarstwo były w gospodarstwach bułgarskich, natomiast najmniejsze w gospodarstwach cypryjskich i greckich. W analizowanych latach największy majątek ogółem na gospodarstwo był w gospodarstwach francuskich, niemieckich, włoskich, czeskich oraz austriackich, z kolei najmniejszy majątek na gospodarstwo był w gospodarstwach greckich, rumuńskich, portugalskich oraz węgierskich.

W latach 2004-2015 występowały wahania w dochodach gospodarstw specjalizujących się w uprawie winorośli. Największy względny wzrost dochodów odnotowano w gospodarstwach portugalskich, hiszpańskich, włoskich, francuskich i niemieckich, a w ujęciu bezwzględnym w gospodarstwach francuskich, rumuńskich oraz niemieckich. Względny spadek dochodów odnotowano w gospodarstwach chorwackich, słoweńskich, greckich, czeskich oraz austriackich. W niektórych państwach w poszczególnych latach odnotowano spadki dochodów rolniczych (Bułgaria, Rumunia, Węgry, Cypr). Największe dochody na gospodarstwo wystąpiły w gospodarstwach francuskich, niemieckich, austriackich oraz włoskich, z kolei najmniejsze w gospodarstwach bułgarskich, cypryjskich oraz chorwackich.

W latach 2004-2015 w wybranych do badań państwach w gospodarstwach winiarskich wskaźnik konkurencyjności nie osiągnął poziomu powyżej 2, co świadczy o ograniczonych możliwościach rozwojowych. Najwyższy wskaźnik konkurencyjności wystąpił w gospodarstwach francuskich i niemieckich (nieco ponad 1). Natomiast najniższy był w gospodarstwach bułgarskich, portugalskich, chorwackich, cypryjskich oraz węgierskich.

Gospodarstwa rumuńskie, greckie, węgierskie, niemieckie, czeskie oraz francuskie charakteryzowały się największym parytetem dochodowym, natomiast najniższym chorwackie, bułgarskie, cypryjskie oraz słoweńskie. Oceniając to zjawisko można stwierdzić, że osiąganie parytetu dochodowego właścicieli gospodarstw winiarskich na poziomie wynagrodzeń pracowników najemnych nie gwarantuje możliwości rozwojowych dla tych gospodarstw.

[3] Jest to dalekie uproszczenie wynikające z możliwości zarobkowania rolnika w najbliższym otoczeniu, poza tym w opracowaniu z uwagi na ujęcie globalne nie uwzględniono zróżnicowania regionalnego w danych krajach, a takie istnieją. Wydaje się, że takie porównania odzwierciedlają lepiej sytuację dochodów w rolnictwie niż np. w porównaniu ze średnim wynagrodzeniem w gospodarce narodowej.

Literatura/*Bibliography*

Biswanger Hans Christoph. 2011. *Spirala wzrostu, pieniądz, energia i kreatywność w dynamice procesów rynkowych* (Spiral of growth, money, energy and creativity in the dynamics of market processes). Poznań: ZYSK I S-KA.

Czudec Adam. 2008. Wyposażenie w czynniki wytwórcze a konkurencyjność gospodarstw rolnych (Farms resources vs. farms competitiveness). *Roczniki Naukowe SERiA* X (3): 103-108.

Gorynia Marian, Ewa Łaźniewska. 2009. *Kompendium wiedzy o konkurencyjności* (Compendium of knowledge about competitiveness). Warszawa: PWN.

Gołębiewski Jarosław. 2008. Konkurencyjność produktów polskiego rolnictwa na rynku UE (Competitiveness of Polish agriculture products on the EU market). *Roczniki Naukowe SERiA* XI (4): 95-100.

Józwiak Wojciech, Adam Kagan, Grażyna Niewęgłowska, Aldona Skarżyńska, Jolanta Sobierajewska, Marek Zieliński, Wojciech Ziętara. 2014. Efektywność, koszty produkcji i konkurencyjność polskich gospodarstw rolnych obecnie i w perspektywie średnio- oraz długoterminowej (Efficiency, production costs and competitiveness of Polish farms presently and in the medium and long term). Warszawa: IERiGŻ-PIB.

Kleinhanss Werner. 2015. Konkurencyjność głównych typów gospodarstw rolniczych w Niemczech (Competitiveness of the major types of agricultural holdings in Germany). *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* 1: 25-41.

Latruffe Laure. 2010. Competitiveness. Productivity and efficiency in the agricultural and agri-food sectors. *OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers* no. 30, OEDC Publishing, doi.org/10.1787/5km91nkdt6d6-en.

Maciejczak Mariusz. 2017. Innovations in viticultural production in Poland under climate change conditions. *Roczniki Naukowe SERiA* XX (2): 151-157.

Mroczek Robert. 2007. Konkurencyjność produktów polskiego rolnictwa po wejściu do UE (Competitiveness of Polish agriculture after the accession to the EU). *Zeszyty Naukowe SGGW. Problemy Rolnictwa Światowego* 17 (2): 267-265.

Nosecka Bożena (red.), Anna Bugała, Łukasz Zaremba, Piotr Brzozowski, Krzysztof Zmarlicki. 2013. Ocena konkurencyjności wewnętrznej i zewnętrznej sektora rolno-spożywczego ze szczególnym uwzględnieniem sektora ogrodniczego (Assessment of internal and external competitiveness of the agri-food sector with particular emphasis on the horticultural sector). Warszawa: IERiGŻ-PIB.

Sobczyński Tadeusz, Olga Stefko. 2011. Zmiany rentowności gospodarstw ogrodniczych w Polsce i UE (Profitability changes in horticultural farms in Poland and in European Union). *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* 4: 139-153.

Sobierajewska Jolanta, Wojciech Ziętara. 2017. Konkurencyjność polskich gospodarstw ogrodniczych (Competitiveness of the Polish horticulture farms). *Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich* 104 (3): 21-32.

Toth Janos.P., Zsolt Vegvari. 2015. Future of winegrape growing regions in Europe. *Australian Journal of Grape and Wine Research* 22 (1): 64-72, https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/ajgw.12168, access: 1.04.2018.

Ziętara Wojciech. 2012. Pozycja konkurencyjna polskich gospodarstw rolnych w procesie integracji i globalizacji (Competitive position of Polish agricultural holdings in the process of integration and globalization). *Journal of Agribusiness and Rural Development* 2 (24): 297-308.

Summary

The aim of the research was to assess the effectiveness and competitiveness of the viticulture farms in selected EU countries in 2004-2014. During the surveyed period, there were large variations in the factors of production. The resources of land and capital were mainly increasing, while labor resources remained unchanged. There were fluctuations in the income. The highest income per farm was recorded on French, German, Austrian and Italian farms, while the lowest on Bulgarian, Cypriot and Croatian farms. The competitiveness index did not reach the level of approx. 2, which indicates limited development opportunities. The highest index of competitiveness was on French and German farms. Attaining the income parity of wine farm owners on the level of remuneration of hired employees does not guarantee development opportunities for these farms.

Adres do korespondencji
dr inż. Tadeusz Filipiak
orcid.org/0000-0002-9397-7595
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa
tel. (22) 59 342 35
e-mail: tadeusz_filipiak@sggw.pl